

ИНФОРМАЦИЯ ЗА УЧАСТИЕ НА КОНФЕРЕНЦИИТЕ В АМСТЕРДАМ И БРЮКСЕЛ ПРЕЗ 2014 ГОДИНА

Богдан Богданов*

През октомври 2014 г. се състоя конференция в гр. Брюксел, Белгия, на тема „Напредване отвъд БВП в европейското управление“ („Moving „beyond GDP” in European economic governance”). На конференцията присъстваха висококвалифицирани експерти, статистици и политици (много от тях с научни степени). Представените доклади бяха на високо научно ниво и релефно очертаха проблемите на социално-икономическото развитие в страните от Европа и света.

Основните цели на конференцията могат да се формулират по следния начин: да се представят оценки за благосъстоянието на държавите от Европейския съюз (ЕС) чрез поредица от показатели; да се прецени възможността за подобряване на политиките чрез показателите „beyond GDP”; да се определят следващите стъпки, като се отговори на предизвикателството „Напредък отвъд БВП” за правенето на политики на ниво Европейски съюз и отделните държави членки.

По време на конференцията беше подчертано, че БВП е макроикономически показател, който отразява икономическото състояние на всяка страна. Чрез него може да се съизмерва икономическият прогрес в динамика и в сравнение с другите страни в Европа и света. Същевременно този показател не дава ясна представа за благосъстоянието и качеството на живота в отделна страна. БВП е синтетичен показател, чрез който се измерва икономиката в обобщен вид, но не може да даде отговор на въпроса дали неговата величина и структура е с позитивен или негативен резултат по отношение на жизнения статус на населението като цяло в отделната страна. Това обстоятелство налага използването на поредица от показатели,

---

* Д-р, заместник-председател на Националния статистически институт, главен редактор на сп. „Статистика”; e-mail; bbogdanov@nsi.bg.

чрез които се определя и знакът на неговия ефект върху икономическите и социалните аспекти на развитие. На практика използването на други измерители дава точна представа как се декомпозира ефектът от произведения БВП върху бита, благосъстоянието и жизнения статус на населението.

В известна степен конференцията в Брюксел може да се приеме като продължение на състоялата се през февруари същата година конференция в гр. Амстердам, Нидерландия, на тема „Европейска рамка за измерване на напредъка”. Участието на учени, политици и високопоставени ръководители в структурите на Европейския съюз¹ допринесе за релефното очертаване на жизненоважни проблеми за развитието на страните от Европа и света. Бяха набелязани и конкретни мерки по отношение на работата и дейността на статистиката като наука и практика при формулиране на рационални социално-икономически политики за развитие.

Предпоставки за анализ на социално-икономическото развитие на държавите в Европейския съюз

На конференцията в Брюксел обект на коментари, анализи и основни акценти бяха следните показатели:

- Общ разполагаем доход на лице от домакинство като измерител на богатството на домакинствата
- Медианен еквивалентен разполагаем доход на домакинствата като измерител на жизнения стандарт
- Медианен еквивалентен разполагаем доход по квантили, включвайки измерители на жизнения стандарт за върха и дъното на подходното разпределение
  - Стандартни показатели на подходното неравенство, както следва:
    - Коефициент на Джини
    - Съотношение S80/20
    - Съотношение връх - 10%/дъно - 40%.
  - Отстоянието (gap) между първия и последния квантил - S80/20.

Това са показателите, имащи пряко отношение към БВП. Те отразяват ефекта от обема на БВП и същевременно характеризират неговата структура по отношение на жизнения статус на домакинствата. В разпространените материали бяха направени кратки и експресивни анализи по посочените показатели за отделни държави на ЕС: Франция, Германия, Гърция, Испания, Португалия и Италия.

---

¹ Немалка част от участниците присъстваха и на двете конференции в Амстердам и Брюксел.

На конференцията се отбеляза, че ЕС е в процес на крехко икономическо възстановяване. Коментира се, че икономиката се разшири във всички държави членки в предкризисните години от 2000 г. до 2007/2008 година. В момента ефектът от кризата се чувства осезателно и някои от страните все още се намират под равнището на икономическата си активност, която са имали преди кризата.

Интерес представляваха и поредица от публикации за направени изследвания в държавите от ЕС. Тези изследвания бяха обект на коментари, дискусии и полемика на конференцията в Амстердам. По този начин те намериха своето продължение и на конференцията в Брюксел.

През февруари тази година в Амстердам в основния доклад на конференцията² се отбелязва, че той е написан в безпрецедентна криза, невиджана след Втората световна война. Постави се акцент, че през 2011 г. БВП се понижава в 22 от 27-те държави - членки на Европейския съюз, под равнището на 2008 година. Същевременно равнището на безработица бележи ръст и е по-високо отколкото през 2008 г. в 25 от 27-те държави. Това обстоятелство предизвиква повече или по-малко публични дебати в отделните страни. Особен пример в това отношение са Испания и Гърция. Тези процеси се отразяват негативно по отношение на оптимизма на населението за бъдещото развитие на страните, засегнати от кризата. В голяма степен населението на тези страни чувства осезателно влиянието на кризата върху своето благосъстояние.

Като цяло докладите и презентациите, представени и на двете конференции (в Амстердам и Брюксел), разглеждат влиянието на кризата върху очакванията за благосъстояние в Европа. Много социоекономически индикатори показват поредица от негативни трендове (предизвикани от кризата) и това, от своя страна, предизвиква необходимостта пред международните институции да се поставят редица въпроси, изискващи политически решения, както следва:

1. Какво ще бъде реалното влияние върху живота на хората?
2. Кой ще бъде ударен най-силно?
3. Къде ще има изненадващо позитивен модел на благосъстояние?
4. Как изглеждат неравенствата в благосъстоянието?
5. Какви са факторите, които обясняват вариациите в благосъстоянието на страните в Европа?
6. Какви трябва да бъдат политическите решения за благосъстоянието през идващата година?

---

² Quality of life in Europe: Subjective well-being. 3rd European Quality of Life Survey. Luxembourg: Publication Office of the European Union, 2013.

В направените изказвания се отбелязва, че западните страни намаляват своя стандарт на живот под влияние на страните от Източна Европа. Акцентът е поставен върху необходимостта богатите страни от Запада да подпомагат по-бедните страни от Изтока като резултат от разширението на Европейския съюз. Това на практика показва:

1. Изненадващо понижение на благосъстоянието на страните. Материалната депривация е най-силният фактор, влияещ върху много аспекти на благосъстоянието.

2. Други фактори включват: здраве; баланс между работата и живота, включително лични взаимоотношения; сигурна работа; семейни взаимоотношения.

3. Някои фактори редуцират негативното влияние на ниския доход и лошото здраве - например личната платежоспособност; сигурната работа; фамилните взаимоотношения.

4. Неравенствата в благосъстоянието са в широк диапазон. В много страни 20% от населението с най-високо равнище на благосъстояние отчитат чувство на удовлетвореност над 6 пункта по-високо отколкото 20% от населението с най-ниско равнище на благосъстояние, поставени в скала от 1 до 10.

5. В много страни пропастта в благосъстоянието между най-богатите и най-бедните членове на обществото нараства по време на криза.

Динамичните промени в социално-икономическото състояние на страните в Европа и света наложиха и нови методи и подходи за изследвания. Опитът на изследователите се отразява в аналитичните постановки към информацията от тези изследвания. Те станаха по-релевантни сега отколкото преди, очертавайки проблемите и равнището на постигнатото благосъстояние. Успоредно с подчертаната необходимост от мониторинг на благосъстоянието се акцентира и на обстоятелството, че приоритетно трябва да се започне с идентифицирането на целеви групи, което невинаги означава използване на икономически показатели. Така например важно е да се характеризират и идентифицират групите, очакващи високи равнища на благосъстояние, а не само тези, които се намират на определено ниво в това отношение.

Намирането на пресечните точки между целеви групи, равнище на благосъстояние, очаквания и ресурси позволява проблемите да се разглеждат от различни аспекти, което дава възможност за намиране на най-правилните и оптимални подходи за тяхното редуциране или отстраняване. Във връзка с това бяха направени интересни заключения за изследователската работа, които могат да се представят по следния начин:

1. Необходимост от приоритетно използване на данни от панелни изследвания, където характеристиките на изследваните целеви групи са за продължителен период от време. Например в изследването „Статистика на доходите и условията на живот (SILC)” се получава информация за домакинствата и лицата в продължение от една до четири години (вече се коментират възможностите за продължителност до 6 години).

2. Промяна в детайлите на анализа чрез съпоставяне на показатели, което дава по-пълна картина за изследваните процеси и явления. Например когато се разглеждат подходящите разпределения, да се вземе предвид обстоятелството, че високите доходи предполагат и високи разходи за изследваните домакинства.

3. Въвеждане в аналитичната работа на информация и методи, които позволяват да бъдат предвидени ефектите от взетите решения в дългосрочен план, разглеждайки различни фактори, имащи пряко отношение към благосъстоянието. Например такива могат да бъдат: влошената околна среда за живот и труд; социално-икономическата и политическата обстановка в страната; подобряването на международните отношения и т.н.

От изказванията на експертите по време на конференцията може още веднъж да се направи заключение, че:

1. Кризисната ситуация в страните от Европа и света е време за нещо ново, за промяна на визията при анализа на противоречията.

2. Събитията, настъпили по време на кризата, изискват очертаване на проблемите в нов релеф, по-близък до решенията на политиците.

3. Бързите, навременни и точни решения са необходими, когато целта е да се предотвратят възможностите за подмяна на истинските обществени конфликти с други измислени, преувеличени или незначителни.

Основни методологични бележки за проведените изследвания

Първото „Европейско изследване на качеството на живот (EQLS)“ е проведено през 2003 година. Следващите вълни са съответно през 2007 и 2011 - 2012 година. Използваната минимална извадка в държавите - членки на Европейския съюз, е 1 000 респонденти над 18-годишна възраст. В седем страни е използван по-голям обем на извадки съобразно числеността на населението в тях. При последната вълна са включени общо 26 въпроса (зададени на респондентите), които формират основно три аспекта на изследването накратко:

1. Удовлетворение от благосъстоянието на респондентите към момента

2. Позициониране по отношение на възможния начин на живот на респондентите, без ограничителни времеви рамки

3. Посочване на факторите, които носят усещане за щастие за респондентите.

Чрез задаваните въпроси се търси сравнение между житейския опит на респондентите и техните очаквания за благосъстояние.

Основни показатели за изследване на благосъстоянието

Основните показатели за измерване на благосъстоянието в редица случаи са съчетание на оценки на респондентите за благосъстоянието и основни социодемографски и социо-

икономически показатели, използвани и в регулярните статистически изследвания.

Показателите от изследването са групирани в следните раздели:

- Модели на темите за благосъстояние, пресичащи Европа:

- Разпределение на респондентите според удовлетвореността от живота и БВП на човек от населението

- Разпределение на респондентите според усещането за щастие и по страни

- Равнище на удовлетвореност и благосъстояние по страни

- Равнище на чувството за самотност по страни

- Равнище на чувството за социално изключване по страни

- Равнище на усещането за стрес/бизнес по страни.

- Неравенства в благосъстоянието:

- Индикатори за удовлетворението от живота по доходни групи

- Равнище на удовлетвореност от живота по основни характеристики: статус в заетостта; семейно положение; степен на образование; доходи и материални лишения; възраст; здраве; материално състояние.

- Детерминанти на темите за благосъстояние:

- Демографски предпоставки за удовлетворението от живота.

- Области, допринасящи за удовлетвореността: стандартът на живот; социалният живот; семейният живот; работата; здравето; икономическата ситуация; образованието; материалните условия.

- Основни предпоставки на темите за благосъстояние: удовлетвореност; стрес; самотност; социално изключване.

- Защитни фактори, допринасящи за благосъстоянието:

- Отсъствие на задлъжнялост

- Сигурна работа

- Здрави семейни и социални връзки

- Обществена активност.

- Промени в благосъстоянието от 2007 до 2011 г.: анализ на макроикономическото и социално-икономическото развитие за периода; демографско развитие по отделни групи от населението; връзки на удовлетворението от живота с други събития (проблеми с материалното състояние; невъзможност за плащане на сметките навреме; материални лишения и други).

Основни резултати от проведените изследвания

Данните от изследването показват, че има понижаване на благосъстоянието като цяло.

Най-сериозно засегнати в това отношение са България, Гърция и Унгария. Кипър и Латвия

също имат някои показатели, измерващи ниско равнище на благосъстояние. Високи нива на стрес и бизнес се наблюдават във Франция, повишено ниво на самотност има в Италия, а за Великобритания се забелязват признаци на занижено жизнено равнище. Тревожни сигнали в това отношение са налице във Финландия, Нидерландия и Швеция. Рязко понижаване на благосъстоянието след 2007 г. се отбелязва в Естония и Гърция.

Специфичните групи с ниско и понижаващо се благосъстояние са: безработни лица; болни и лица с физически увреждания; лица с ниска степен на образование; лица, които са социално изолирани или разведени; слоеве от населението, които са на дъното на доходното разпределение. Изследването идентифицира група от лица във възрастовата група от 35 до 50 години, имащи ниско равнище на благосъстояние. В същото положение са лицата във възрастовата група от 18 до 24 години, а също и тези на възраст от 50 до 64 години.

За изследвания период (2007 - 2011 г.) благосъстоянието в България се понижава, като същевременно нараства и доходното неравенство на населението. В Кипър ярко изразено неравенство се наблюдава между мъжете и жените. В Румъния 20% от лицата с високо ниво на благосъстояние са удовлетворени от живота и се отбелязва, че с 6.6 точки (по скала 1 - 10) изпреварват 20% от лицата с ниско удовлетворение.

Данните за благосъстоянието не само идентифицират проблемите, те също спомагат да се очертаят релефно и моделите на успеха. На национално ниво това са страните в социално-демократичния клъстер - Дания, следвана от Финландия, Швеция и Нидерландия.

В този аспект следва да се трасират и възможните политики, визиращи:

- Интеграцията на слоевете от населението, засегнати от процесите на обедняване и с физически увреждания;
- Намаляването на работните часове и подобряване на баланса работа - живот;
- Качеството на обществените услуги;
- Връзките между благосъстоянието на различните слоеве от населението.

Във връзка с това могат да се дефинират конкретни политики в областите: макроикономика; пазар на труда; социална защита и социални грижи; регионална политика; култура и гражданско общество; образование; финанси и банкиране; локална администрация.

Считам, че данните от направените изследвания могат да се използват за разработване на интердисциплинарни анализи. По този начин в процеса на работа по-широк кръг от експерти в НСИ ще бъдат запознати с начините и техниките, използвани при събирането на данни, с анализа и визуализацията на информацията при изследването на общественозначими явления и процеси; ще разберат новостите в тематиката на изследванията; ще имат поглед върху чуждия опит, умения и находчивост, използвана от изследователите, участващи в двете

конференции, при разработването на презентации; ще забележат възможните аспекти за припокриване на съществуващите бели полета между статистическата информация и възможните политически решения, насочени към повишаване на благосъстоянието на обществото като цяло. По този начин основни моменти от изследователския труд и опит на експертите, участващи в конференциите, ще достигнат до повече специалисти в НСИ и ще бъдат добър модел и пример за тяхната бъдеща работа.

Ето защо предлагам експертите на НСИ да се запознаят и използват в своята работа и анализи публикациите, разпространени на конференциите в Амстердам и Брюксел. Част от публикациите по темите са:

- Quality of life in Europe: **Subjective well-being**. 3rd European Quality of Life Survey. Luxembourg: Publication Office of the European Union, 2013.

- Quality of life in Europe: **Quality of society and public services**. 3rd European Quality of Life Survey. Luxembourg: Publication Office of the European Union, 2013.

- Quality of life in Europe: **Social inequalities**. 3rd European Quality of Life Survey. Luxembourg: Publication Office of the European Union, 2013.

- Quality of life in Europe: **Families in economic crisis**. 3rd European Quality of Life Survey. Luxembourg: Publication Office of the European Union, 2013.

- Quality of life in Europe: **Impacts of the crisis**. 3rd European Quality of Life Survey. Luxembourg: Publication Office of the European Union, 2013.

- **Political trust and civic engagement during the crisis**. 3rd Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2013.

- **Social situation of young people in Europe**. 3rd Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2014.

- **Work preferences after 50**. 3rd Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2013.

Сайтът, на който могат да се намерят тези и други публикации на същата тематика, е:

http://bookshop.europa.eu/en/search/?webform-id=WFSimpleSearch&DefaultButton=findSimple&WFSimpleSearch_NameOrID=3rd+European+quality+of+life+survey&SearchConditions=&SearchType=1&SortingAttribute=LatestYear-desc&findSimple.x=13&findSimple.y=15.